

Estudis

Aproximació als motius familiars en la toponímia de Maçanet de la Selva. Una classificació tipològica

ENRIC RIBES I MARÍ
Filòleg. Institut d'Estudis Catalans

Resum: En aquest treball es mostra un corpus de motius familiars o malnoms presents en la toponímia de Maçanet de la Selva del segle XX i se'n fa una classificació tipològica. El grup més important és el dels malnoms que contenen elements descriptius (més de la meitat), i el segon és el format per motius familiars que prenen com a base un antropònim (bé sigui un nom propi o un cognom).

Paraules clau: onomàstica, Maçanet de la Selva, antroponímia, toponímia.

Abstract: *This text presents a corpus of family nicknames that are still present in Maçanet de la Selva toponymy of the XXth century for which a typological classification is made. The most important group of nicknames is the one containing descriptive elements (more than a half), and the second one is the one formed by family nicknames which are built from an anthroponomy (either a proper name or surname).*

Keywords: *onomastics, Maçanet de la Selva, anthroponymy, toponymy.*

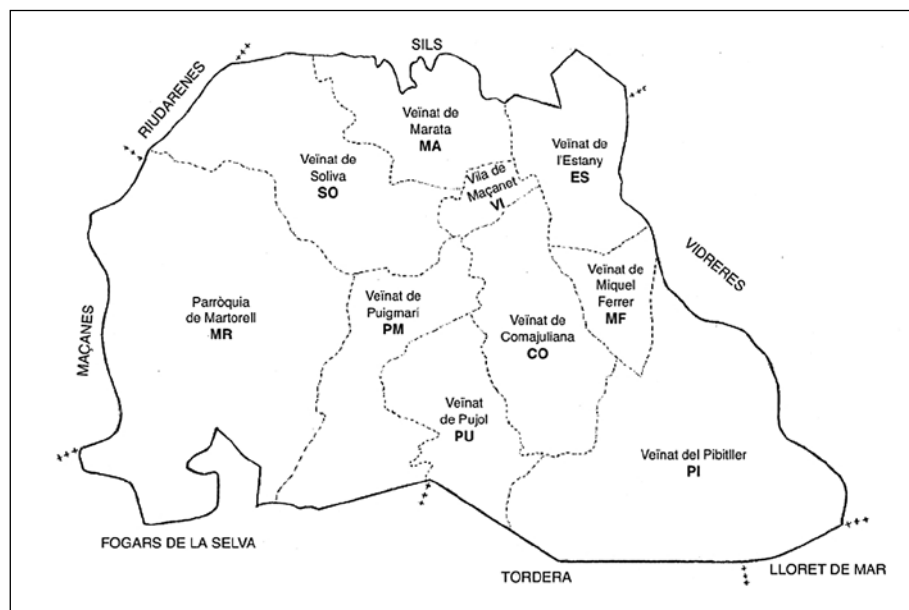
Quaderns de la Selva, 26 (2014)
11-23

Introducció

En aquest treball pretenem fer una primera anàlisi i classificació tipològica dels malnoms o motius familiars del municipi de Maçanet de la Selva que són presents en la toponímia. Per això, sense ànim d'exhaustivitat, però sí de fer un estudi prou representatiu, hem construït un corpus de topònims que integren malnoms o motius familiars, i que són encara vius o ho han estat al llarg del segle xx.

Per a l'elaboració del corpus ens hem servit sobretot del llibre *El nostre poble de pagès. Maçanet de la Selva* (TH 1988), però també d'altres documents com mapes diversos i del treball de camp propi. Així, hem establert un corpus de 255 malnoms –algun d'ells repetit–, que reproduïm a continuació,¹ amb la indicació, entre parèntesis, de les inicials que assenyalen a quina part del municipi corresponen: veïnat del Pibitller (PI), veïnat de Miquel Ferrer (MF), veïnat de l'Estany (ES), veïnat de Pujol (PU), veïnat de Marata (MA), veïnat de Comajullana (CO), veïnat de Puigmarí (PM), veïnat de Soliva (SO), parròquia de Martorell (MR), vila de Maçanet de la Selva (VI).

Mapa del municipi de Maçanet de la Selva, on es poden veure les demarcacions territorials que corresponen a la vila i als veïnats i la parròquia de Martorell, amb les inicials que hem usat per a indicar la ubicació de cada topònim.

1 Ací hem normalitzat la grafia dels motius familiars seguint els criteris que va elaborar la Comissió Tècnica d'Assessorament Lingüístic (CTAL) de la Universitat de les Illes Balears (UIB), aprovats per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, bé que no publicats oficialment i només fets públics ocasionalment (Miralles 2013), i que han estat matisats i complementats després per ambdós organismes, tal com hem posat de manifest en un article recent (Ribes 2014). Val a dir que els criteris són igualment vàlids arreu del domini lingüístic on es produeixen fenòmens anàlegs. I si no se'n fa ús és, senzillament, perquè no són prou coneguts.

Corpus de motius familiars presents en la toponímia maçanetenca

Vet aquí la llista de malnoms, amb els motius familiars ordenats alfabèticament:

Agustí Serrats, ca l' (PI)	Cassanella, can (PI)
Amargant, ca l' (PI)	Cavil·la, can (ES)
Ametller, ca l' (MR)	Cebrià, can (PU)
Artigues, ca l' o ca n' (PM)	Censo, can (SO)
Aspre, ca l' o ca n' (MR)	Cigró o Ciuró, can (CO)
Aubanell, ca l' (CO)	Cilo, can (SO)
Aulet, ca l' (PU)	Climent de la Costa, can (PU)
Badià, can (CO)	Climent, can (MR)
Baiell, can (MF)	Clopers, can (MR)
Bailona, can (MA)	Coix, cal (PI)
Baiona, can (VI)	Colomer, can (CO)
Bancells, can (MR)	Colomina, can (CO)
Barretina, can (SO)	Comaleres, can (ES)
Bataller, can (MA)	Comamajor, can (MR)
Bataller, can (PI)	Companyns, can (PI)
Bataller, can (PU)	Corder, cal o can (MF)
Begot, can (PU)	Corones, can (ES)
Belluga, can (CO)	Corraler, cal o can (CO)
Belluga, can (MR)	Costa, can (PI)
Benet, can (MF)	Cua, can (CO)
Beula, can (MA)	Cuca del Bosc, can (SO)
Bisbal, can (MA)	Cuca Gardí, can (ES)
Bisbe, cal o can (PI)	Curt, can (MR)
Boneta del Turó, can (SO)	Dalemus, can (SO)
Boneta Petit, can (MA)	Diner, can (MR)
Bord, cal (PI)	Dineret, can (SO)
Bosc, can (MR)	Dot, can (ES)
Bouer, cal (PI)	Duana, can (ES)
Bruguera, can (MR)	Duran, can (MF)
Bruno, can (PI)	Escolà, ca l' (MR)
Buscastell, can (VI)	Esparra, ca l' (MA)
Buscastell o Buscastells, can (MR)	Esparric, ca l' (MF)
Cabrer, cal (PU)	Esporga, ca l' o ca n' (PM)
Calabrès, can (CO)	Esporgapins, ca l' (PM)
Calbet, casalots d'en (PI)	Esqueu, ca l' (VI)
Campassol, can (ES)	Falgueres, font d'en (MA)
Carbó, can (MR)	Felip, can (VI)
Casanova, can (PU)	Feliu, can (PU)
Caseta, can (MR)	Felló, can (SO)
Casona, can (PU)	Felló, can (VI)
Cassà, can (MR)	Ferrer de Martorell, cal o can (MR)

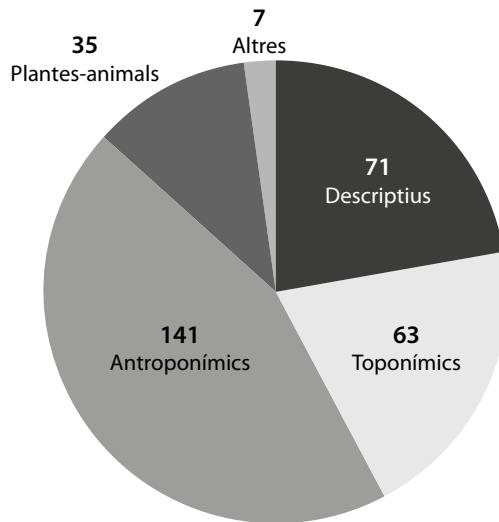
- Figueres, can (SO)
 Figueres, can (VI)
 Fita, can (PI)
 Font, can (MR)
 Fuster, cal o can (MR)
 Gafalàsens o Gafalase, rec d'en (ES)
 Gaig, can (MR)
 Gaig, can (SO)
 Gallarda, ca la (PM)
 Gansola, can (MF)
 Garriga, can (MA)
 Gasparó, can (CO)
 Gavatx, can (MF)
 Gavina de Dalt, can (PI)
 Gavina, can (PI)
 Gelabert, can (PI)
 Genís Pixoia, can (CO)
 Gorg, can (MR)
 Gotarra, can (PI)
 Granota, can (MR)
 Grau, turó d'en (PU)
 Gregori, can (PM)
 Jepet, can (MA)
 Joan, can (PM)
 Joanes, can (MA)
 Júria o Júlia, can (ES)
 Llagostera o Llagosteres, can (PI)
 Llanes, can (MR)
 Llebre, can (PI)
 Lleuger, cal (VI)
 Lloreta, can (CO)
 Manel Súrria, can (PI)
 Manescal, can (MR)
 Martí de la Pineda, can (CO)
 Masega, can (PI)
 Masllorenç, can (SO)
 Masllorenç, can (VI)
 Masreig, can (MR)
 Masroig Nou, can (MR)
 Masroig, can (MR)
 Masroig, can (PU)
 Menut, cal (PI)
 Mercader, can (PU)
 Met, can (PM)
 Metlla, can (MR)
- Miquel Ferrer Nou, can (MF)
 Miquel Ferrer Vell, can (MF)
 Mírot, can (CO),
 Moixí, can (MR)
 Moixí, can (SO)
 Mola, casilla d'en (MR)
 Monistrol, can (CO)
 Montbarbat, can (PI)
 Montelivi o Montilivi, can (PU)
 Montells, can (PI)
 Motger, cal o can (MR)
 Mulo, can (PU)
 Nadal, can (MR)
 Nan, cal o can (PI)
 Niell, can (ES)
 Nino, cal o can (PM)
 Oliver, ca l' (MR)
 Oller del Bosc, ca l' (SO)
 Oller, ca l' (MR)
 Oller, ca l' o ca n' (PU)
 Orella, ca l' (PM)
 Orenc, ca l' (VI)
 Pagès, can (PI)
 Païssa, can (MR)
 Pastera, can (SO)
 Patrulla, can (MA)
 Pau Pelat, can (CO)
 Pau Ratat, can (MA)
 Pau Teta, can (ES)
 Pep, can (PM)
 Pere Bonic, can (PU)
 Pere Dot, can (PI)
 Pere Miquel, can (PU)
 Perera, can (MR)
 Peric, can (CO)
 Perrassar, can (MA)
 Pibitller, el (PI)
 Picó, can (ES)
 Piferrer, can (MA)
 Pobric, can (SO)
 Poc, can (PI)
 Poc de Martorell, can (MR)
 Pradell o Paradell de Mili, can (PU)
 Pratmajor, can (CO)
 Privat, can (MR)

- Puget o Punxet, can (PI)
 Puig de Marata, can (MA)
 Puigtió, can (MA)
 Pujol, can (PU)
 Pujol de Marata, can (MA)
 Pujolet, can (PU)
 Pujolgròs, can (PU)
 Quirret, can (SO)
 Rei de la Cendra, cal (SO)
 Reixac, can (ES)
 Renegat, can (CO)
 Reurell, can (MA)
 Reuret, can (PI)
 Revic, can (SO)
 Ribes, can (PI)
 Riereta, can (PM)
 Roca, can (CO)
 Rodella, can (CO)
 Roí, can (PU)
 Romeguera, can (MA)
 Ros Fèlix, can (PU)
 Ros, cal o can (MR)
 Rosa, ca la (CO)
 Rossinyol, can (PM)
 Rostollet, can (MA)
 Roure, can (SO)
 Rusalleda, can (PI)
 Saia, can (VI)
 Sala, can (VI)
 Salt, can (MF)
 Samsó, can (ES)
 Santos, can (MR)
 Santpere, can (MR)
 Sebastià, can (MA)
 Segarreta, can (CO)
 Seguers, can (PU)
 Serra, can (MR)
 Serrats, can (PI)
 Siurana, can (SO)
 Soliva, can (SO)
 Soms de l'Estany, can (MA)
 Soms de la Font, can (SO)
 Soms de les Bòries, can (PI)
 Sord, cal (MR)
 Sord, cal (PI)
 Sordet, can (MR)
 Sureda, can (ES)
 Súria del Pont de l'Estany, can (MA)
 Súria, can (PI)
 Tenes, can (CO)
 Terrer, can (MA)
 Tió, can (CO)
 Tipo, cal (PI)
 Tit, cal o can (PI)
 Tomàs, can (VI)
 Toni, can (PI)
 Toni Mainegre, can (PU)
 Toni Molins, can (VI)
 Toríbio, can (PM)
 Torrent, can (SO)
 Torreneres, can (MA)
 Tos, barranc d'en (MR)
 Trampinya, can (CO)
 Trinxeria, can (VI)
 Valldemaria (PI)
 Valmanya, can (MA)
 Vellana, can (ES)
 Vendrell, can (CO)
 Vendrell, corral d'en (PM)
 Vendrellet, can (MR)
 Ventura, can (MR)
 Vidal, can (PU)
 Vieta, can (MF)
 Vieta, can (PM)
 Vila, can (ES)
 Vila-seca, can (CO)
 Vilar, can (PM)
 Vilaret, can (MF)
 Villà del Pibitller, can (PI)
 Villar, can (SO)
 Xarabau, can (PU)
 Xarabauet, can (MA)
 Xerrapeta, can (PU)

Classificació tipològica

Si fem una primera gran classificació dels motius familiars maçanetencs, dels 255 que formen el nostre corpus, n'hi ha 141 (més de la meitat, un 55'29 %) que tenen com a base un antropònim, bé sigui un nom propi o un cognom; n'hi ha 71 (un 27'84 %), que contenen elements descriptius (ocupació professional, altres dedicacions, fets de parla habituals, trets físics, psíquics o de caràcter, indumentària, naixença i parentiu); el grup següent en importància quantitativa és el format per elements toponímics (noms d'altres pobles o d'altres llocs, o fins i tot referències a finques o propietats del mateix municipi), amb 63 exemples (un 24'71 %); ja a molta distància, hi ha un grup format per 35 motius familiars (un 13'73 %) relacionats amb plantes o animals o, en general, amb el món de la biologia; i finalment n'hi ha 7 (un 2'75 %) que queden fora de la classificació, que englobem en un altre apartat.

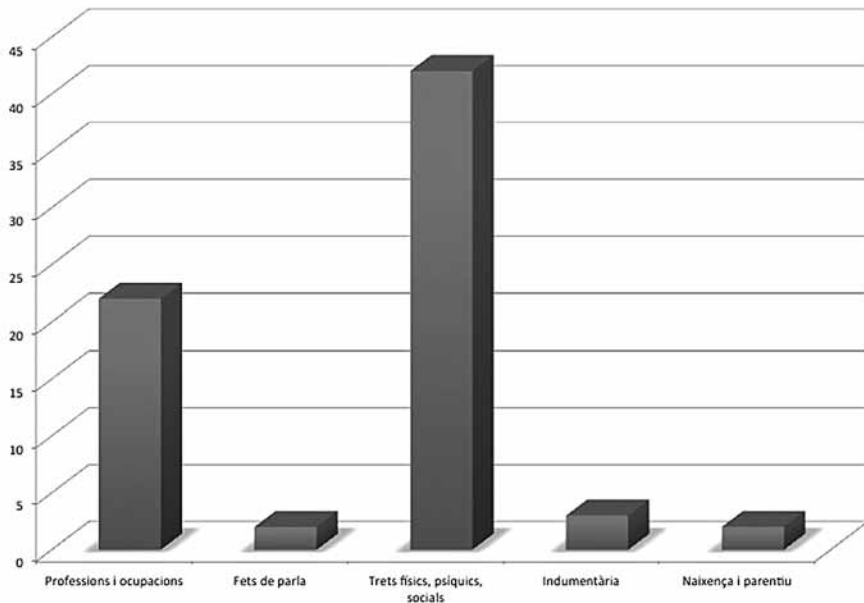
Gràfic on es veu la distribució dels motius familiars segons la seva tipologia.

Els malnoms descriptius

En aquest apartat hem inclòs els motius familiars que fan referència a una ocupació professional o qualsevol altra ocupació, els que fan referència a un fet de parla habitual, els que es refereixen a trets físics, psíquics o de caràcter, així com a la condició social, a la indumentària i altres complements de vestir, i els que fan referència a la naixença o el parentiu dels individus.

- a) Ocupacions professionals i altres dedicacions (22): cal o can *Bisbe* (PI), cal *Bouer* (PI), cal *Cabrer* (PU), cal o can *Corder* (MF), cal o can *Corraler* (CO), can *Duana* (ES), ca *l'Escolà* (MR), ca *l'Esporga* o ca *n'Esporga* (PM),

Gràfic en què es veu la distribució dels motius familiars descriptius.

ca l'*Esportgamins* (PM), cal o can *Ferrer* de Martorell (MR), cal o can *Fuster* (MR), rec d'en *Gafalàsens* o *Gafalase* (ES), can *Manescal* (MR), can *Mercader* (PU), can *Miquel Ferrer Vell* (MF), can *Miquel Ferrer Nou* (MF), ca l'*Oller del Bosc* (SO), ca l'*Oller* (MR), ca l'*Oller* o ca n'*Oller* (PU), can *Pagès* (PI), can *Pastera* (SO), can *Patrulla* (MA).

b) Fets de parla habituals (2): can *Perrassar*² (MA), can *Xerrapeta*³ (PU).

c) Trets físics, psíquics, de caràcter o de condició social (42): ca l'*Amargant* (PI), ca l'*Aspre* o ca n'*Aspre* (MR), can *Bataller* (MA), can *Bataller* (PI), can *Bataller* (PU), can *Belluga* (CO), can *Belluga* (MR), can *Cavil·la* (ES), cal *Coix* (PI), can *Cua* (CO), can *Curt* (MR), can *Diner* (MR), can *Dineret* (SO), can *Felló*⁴ (SO), can *Felló* (VI), ca la *Gallarda* (PM), can *Genís Pixoia*⁵ (CO), cal *Lleuger* (VI), cal *Menut* (PI), cal o can *Nan* (PI), ca l'*Orella* (PM),

2 Segons sembla l'origen del motiu prové d'una dona de la casa que tenia dificultats de parla i en comptes de dir pedaçar deia perrassar (TH 1988: 246).

3 Segons el DCVB (x: 931, s. v. *xerrapeta*), aquest mot, masculí i femení, equival a 'xerraire' i ha estat recollit a Amer. Es tracta d'una paraula composta amb dues formes dels verbs *xerrar* i *petar*, tots dos relacionats amb parlar.

4 Solem trobar aquest motiu escrit amb *a*, *Falló*, tot i que el seu significat és clar i cal escriure'l amb *e*: 'irat, enutjat per l'ira' (DCVB v: 787, s. v. *felló*).

5 Tot i que aquest motiu no apareix en el DCVB, ni en les relacions de malnoms d'Enric Moreu-Rey, ni el mot apareix tampoc entre els nombrosos derivats de *pixar* del DECat, és fàcil observar que es tracta d'un diminutiu de *pixa* 'membre viril' format amb el sufix diminutiu *-oi, -oia*, amb el qual es forma un renom o malnom que cal incloure en les sèries que prenen com a base una part del cos o el sexe (Moreu-Rey 1981).

ca l'Orenc⁶ (VI), can Pau Pelat (CO), can Pau Rata⁷ (MA), can Pau Teta (ES), can Pere Bonic (PU), can Privat (MR), can Pobric (SO), can Poc (PI), can Poc de Martorell (MR), cal Rei de la Cendra (SO), can Renegat (CO), can Roí (PU), can Ros Fèlix (PU), cal o can Ros (MR), cal Sord (MR), cal Sord (PI), can Sordet (MR), cal Tipo (PI), cal o can Tit⁸ (PI), barranc d'en Tos (MR), can Trampinya⁹ (CO).

d) Indumentària i altres complements de vestir (3): can Barretina (SO), can Gansola¹⁰ (MF), can Saia (VI).

e) Naixença i parentiu (2): cal Bord (PI), can Ventura¹¹ (MR).

Els malnoms procedents de topònims

En aquest apartat hem inclòs els motius familiars que fan referència a algun indret, tant si es tracta d'altres pobles, com si és d'altres llocs en general o de finques i propietats que formen part del mateix municipi.

a) Motius familiars originats pel nom d'altres pobles (21): can Badià (CO), can Cassà (MR), ca l'Esparra (MA), ca l'Esparric (MF), can Llagostera o Llagosteres (PI), can Lloreta (CO), can Manel Súria (PI), can Monistrol (CO), can Montelivi o Montilivi (PU), can Pradell o Paradell de Mili (PU), can Reixac (ES), can Ribes (PI), can Salt (MF), can Siurana (SO), can Súria del Pont de l'Estany (MA), can Súria (PI), can Valmanya (MA), can Vendrell (CO), corral d'en Vendrell (PM), can Vendrellet (MR), can Vila-seca (CO).

b) Motius familiars originats en altres llocs, inclosos els gentilicis (5): can Baiell (MF), can Calabrès (CO), can Gavatz¹² (MF), can Segarreta (CO), can Tenes (CO).

c) Motius que contenen referències a altres finques o propietats del mateix municipi (39): can Boneta del Turó (SO), can Boneta Petit (MA), can Buscastell¹³ (VI), can Buscastell o Buscastells (MR), can Caseta (MR), can Casona (PU),

6 El DCVB (VIII: 39, s. v. *Orench*) diu que *Orench* o *Orenc* és un llinatge existent a Sant Feliu de Guíxols, Santa Coloma de Farners, Caçà de la Selva, Maçanet de la Selva, Blanes, el Masnou, Tordera, Barcelona, etc., i que procedeix del nom personal germànic HORING. Això mateix diu Francesc de B. Moll (1982: 117), que afegeix que significa 'obedient'. Coromines, a l'*Onomasticon*, no en diu res. Tanmateix cal tenir present que el mot *vora* té molts derivats (*vorà, vorada, voral, voralla, vorejar, vorell, vorellada, vorenc, vorer, vorera, vorerada, vorerenc, vorerer*, etc.) (DCVB X: 881-883, s. vs.), i que aquest mot no és fins al s. XV que substitueix el genuí *ora* (llati *ORA*). Com assenyalà Coromines (DECat IX: 393-396, s. v. *vora*), la variant antiga generà molts derivats, alguns d'ells encara vius, i altres més o menys deformats i amagats en la toponímia, com hem assenyalat (Ribes 2004: 89). Així les coses, cal no descartar l'existència de l'adjectiu *orenc* 'vorenc', que aplicat a una persona significaria que sempre aniria per la vora, físicament o figuradament.

7 Aquest adjectiu fa referència a la textura i l'aspecte de l'epidermis (Moreu-Rey 1981: 69).

8 *Tit* i *Tita* són les formes aferètiques del renom *Petit* (Badia 2004: 130). No sempre tenen relació amb la grandària, ja que moltes vegades s'apliquen al menor d'edat entre els germans (Moreu-Rey 1981: 57).

9 No hem trobat cap referència a aquest motiu en les obres consultades. Creiem que ha de tenir relació amb *trampa*.

10 La gansola era el cuuro o la sola que es posava com a pantalla a la cara del peu dels esclops (DECat IV: 341, s. v. *gansalla*). El DCVB (VI: 173, s. v. *gansola*) recull una accepció del mot, pròpia del Conflent: 'home malgirbat, vestit malament'.

11 *Ventura* era un nom que solia posar-se als nens nascuts de *ventura*, és a dir, sense pares coneguts.

12 Apel·latiu que s'aplica, en general, a les persones que procedeixen de França (DCVB VI: 239, s. v. *gavatz*).

13 *Buscastell* és un dels topònims més antics de Maçanet de la Selva. Coromines cita un document de 1233: «in plano de Bencellos, Mer. Breda --- alveo de Tordaria, circio via qui pergit S. P. de Martorello et vadit apud Falgàs et in boscho de Buzcastello» (OnCat III: 150, s. v. *Buscastell*). En aquesta obra s'inclina per un ètim BURG-S-KASTELL 'castell del burg', quan

can Climent de la Costa (PU), can Clopers¹⁴ (MR), can Comamajor (MR), can Cuca del Bosc (SO), cal o can Ferrer de Martorell (MR), can Gorg (MR), can Martí de la Pineda (CO), can Masllorenç (SO), can Masllorenç (VI), can Masreig (MR), can Masroig Nou (MR), can Masroig (MR), can Masroig (PU), can Montbarbat (PI), ca l'Oller del Bosc (SO), can Pere Dot (PI), el Pibitller (PI), can Poc de Martorell (MR), can Prاتمajor (CO), can Puig de Marata (MA), can Pujol de Marata (MA), can Pujolet (PU), can Pujolgròs (PU), can Soms de l'Estany (MA), can Soms de la Font (SO), can Soms de les Bòries¹⁵ (PI), can Súria del Pont de l'Estany (MA), can Torrent (SO), can Torrenteres (MA), Valldemaria (PI), can Villà del Pibitller (PI).

Motius familiars procedents de noms i de cognoms

- a) Motius familiars procedents de noms (48): ca l'Agustí Serrats (PI), can Benet (MF), can Beula¹⁶ (MA), can Bruno (PI), can Cebrià (PU), can Cilo¹⁷ (SO), can Climent de la Costa (PU), can Climent (MR), can Felip (VI), can Feliu (PU), can Gasparó (CO), can Gelabert (PI), can Genís Pixoia (CO), can Gregori (PM), can Jepet¹⁸ (MA), can Joan (PM), can Joanes (MA), can Júria o Júlia¹⁹ (ES), can Manel Súria (PI), can Martí de la Pineda (CO), can Masllorenç (SO), can Masllorenç (VI), can Met²⁰ (PM), can Miquel Ferrer Vell (MF), can Miquel Ferrer Nou (MF), can Nadal (MR), cal o can Nino²¹ (PM), can Pau Pelat (CO), can Pau Ratat (MA), can Pau Teta (ES), can Pep (PM), can Pere Bonic (PU), can Pere Dot (PI), can Pere Miquel (PU), can Peric (CO), can Ros Fèlix (PU), ca la Rosa (CO), can Samsó (ES), can Sebastià (MA), can Tomàs (VI), can Toni (PI), can Toni Mainegre (PU), can Toni Molins (VI), can Toríbio (PM), can Ventura (MR), can Vidal (PU), can Xarabau²² (PU), can Xarabauet (MA).

prèviament havia ofert altres hipòtesis (OnCat i: 77-80, s. v. *Buscastell*), entre elles un BOSCI-CASTELLUM 'castell del bosc' que a nosaltres ens sembla més plausible des del punt de vista semàntic.

14 Variant de *Clapers*, cognom que ve de *claper* 'munt de pedres' (Moll 1982: 223).

15 *Bòria* és un dialectalisme selvatà, que el DCVB (II: 591, s. v. *bòria*) recull a Blanes, amb el significat de 'vinya situada en un coster'. L'erudit maçanetenc Antoni Cruzado, que ha vist passar per les seves mans molta documentació antiga, ens assegura que una *bòria* és el 'tros de terra que és capaç de llaurar un bou en un dia', i que al segle XVIII les *bòries* maçanetenques eren de blat, fins que la vinya substituï el cereal. Val a dir que aquesta explicació de Cruzado fa venir *bòria* de *bou*, etimologia que coincideix, bàsicament, amb la que proposa Coromines (DECat II: 111-114, s. v. *bòria*).

16 Motiu relativament modern (del segle passat). Nom britànic d'origen bíblic.

17 Tot i que habitualment apareix escrit *Silo*, l'escrivim així perquè es tracta d'un derivat, masculinitzat, de *Cecília* (TH 1988: 272): *Cílio* > *Cilo*.

18 Hipocorístic de *Josep* (Moreu-Rey 1981: 168; Carreté 2010: 30, 89 i 179).

19 *Can Júria* o *can Júlia* és coneguda també com *la Júlia* o *la Júria*. L'historiador gironí Jaume Marquès i Casanovas creu que *Júria* és una corrupció de *Joveria*, finca que identifica amb *la Jova*, propietat que van perdre a Maçanet les monges de Sant Daniel (TH 1988: 210). Creiem, però, que aquesta hipòtesi no té gaire base lingüística.

20 Hipocorístic de *Jaumet*, amb caiguda de la síl·laba inicial.

21 Sembla una deformació del nom *Lino*, ja que el propietari de la finca el 1850 era Lino Badia Llobet, i el 1902 la finca encara era coneguda com *cal Lino de Puigmari* (TH 1988: 124-125).

22 Per al DCVB (x: 911, s. v. *Xarabau*) és un llogaret del terme de Maçanet de la Selva. En realitat, però, sempre que apareix com a topònim revesteix forma d'antroponímic. Sembla que d'aquest nom s'ha generat el cognom *Xarbau*. No n'hem

A l'esquerra de la imatge, el vessant de migjorn del turó de Can Xarabau.
S'hi pot veure, al centre de la imatge, la casa de can Xarabau.
Tot plegat, l'antic *Mas de Sarabad* que apareix en un document de 1155.

(Foto: E. Ribes).

- b) Motius familiars procedents de cognoms (93): ca l'Agustí Serrats (PI), ca l'Artigues²³ o ca n'Artigues (PM), ca l'Aubanell²⁴ (CO), ca l'Aulet²⁵ (PU), can Bailona (MA), can Baiona (VI), can Bancells (MR), can Begot²⁶ (PU), can Bisbal (MA), can Bruguera (MR), casalots d'en Calbet (PI), can Campassol²⁷ (ES), can Cassanella²⁸ (PI), can Casanova (PU), can Colomer (CO), can

trobat enlloc cap referència, però bé pot tractar-se d'una variant de *Girabald*, *Girabal*, *Girbal*, *Girbau*, *Giribal*, *Giribau*, cognoms recollits per Moll (1982: 108), que vénen del germànic GAIREBALD 'audaç amb la llança'. De fet, en un document de 1155, la finca actual de can Xarabau apareix amb el nom de *Mas de Sarabad* (TH 1988: 154).

- 23 Hom l'escriu habitualment *Artigas*. Una artiga és una terra llaurada per a ser sembrada.
- 24 Variant d'*Albanell*, cognom que ve del llatí ALBANELLUS, diminutiu d'ALBANUS (Moll 1982: 60). En aquest cas no es pot restablir la *l*, atès que la seva vocalització és un fenomen ja en desús a la zona.
- 25 *Aulet* és un cognom que ve del llatí ILICETUM 'alzinar', segons Moll (1982: 228). En la mateixa línia s'havia expressat Lluís Almerich (1968: 59), que deia que és un derivat del llatí ILIC-CINA 'alzina'. Per a Coromines *aulet* és el col·lectiu arcaic en -ETUM d'*alzina*, i no ve d'ILICINA, sinó directament del primitiu ILICE. Coromines diu que encara és mot viu a tot la Selva i les Guilleries (DECat: 246, s. v. *alzina*).
- 26 A Maçanet de la Selva aquest cognom ja té una llarga tradició gràfica amb *a*, *Bagot*. Tanmateix caldria escriure'l *Begot*, ja que es tracta d'una variant aferètica d'*abegot* 'abella mascle' (Moll 1982: 287).
- 27 Cognom opac. Per a Moll (1982: 187) sembla un compost de *camp a sol* 'camp molt exposat al sol, solana'. Avui hi ha gent que entén *can Passol*, i per això la grafia *can Peçol*, ultracorreció que recull la cartografia 1:5.000 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya.
- 28 Una cassanella és un cecidi, una hipertròfia de teixits vegetals induïda per agents físics o químics diversos, produïts generalment per paràsits, especialment per insectes i àcars especialitzats (DIEC2). Com a cognom té les variants *Casanella*, *Casanelles*, *Cassanelles* i *Casanellas* (Moll 1982: 231).

*Comaleres*²⁹ (ES), can *Companyans* (PI), can *Corones* (ES), can *Costa* (PI), can *Dalemus*³⁰ (SO), can *Duran* (MF), ca l'*Esqueu*³¹ (VI), can *Figueres* (SO), can *Figueres* (VI), can *Font* (MR), can *Garriga* (MA), can *Gotarra*³² (PI), turó d'en *Grau* (PU), can *Miquel Ferrer Vell* (MF), can *Miquel Ferrer Nou* (MF), can *Mirot* (CO), casilla d'en *Mola* (MR), can *Monistrol* (CO), can *Montells* (PI), cal o can *Motger*³³ (MR), can *Niell* (ES), ca l'*Oliver* (MR), ca l'*Oller del Bosc* (SO), ca l'*Oller* (MR), ca l'*Oller* o ca n'*Oller* (PU), ca l'*Orenc* (VI), can *Perera* (MR), can *Picó* (ES), can *Piferrer* (MA), can *Pradell* o *Paradell de Mili*³⁴ (PU), can *Privat* (MR), can *Puget* o *Punxet* (PI), can *Puig de Marata* (MA), can *Puigtió* (MA), can *Pujol* (PU), can *Pujol de Marata* (MA), can *Quirret*³⁵ (SO), can *Reixac* (ES), can *Revic*³⁶ (SO), can *Ribes* (PI), can *Riereta* (PM), can *Roca* (CO), can *Rodella* (CO), can *Roí* (PU), can *Romeguera* (MA), can *Rossinyol* (PM), can *Ruscalleda* (PI), can *Sala* (VI), can *Santos* (MR), can *Santpere* (MR), can *Segarreta* (CO), can *Seguers* (PU), can *Serra* (MR), can *Serrats* (PI), can *Siurana* (SO), can *Soliva*³⁷ (SO), can *Soms*³⁸ de l'Estany (MA), can *Soms de la Font* (SO), can *Soms de les Bòries* (PI), can *Sureda* (ES), can *Terrer* (MA), can *Toni Mainegre*³⁹ (PU), can *Toni Molins* (VI), can *Trinxeria*

- 29 Per a Moll (1982: 190) es tracta probablement d'una deformació de *Comorera*, per influència anàlogica de *Comalada*.
- 30 Tot i que no hem trobat cap rastre d'aquest cognom en les obres consultades, el llinatge existeix. El 1839 qui vivia a can Dalemus era Narcís Dalemus; i una inscripció de 1853, feta a l'arc de la portalada de la casa, dona fe de l'existència de Baldiri Dalemus; el 1876, Miquel Dalemus comprà un tros de terra a Josep Ruscalleda; el 1921 la propietària de la finca era Dolors Dalemus (TH 1988: 270). Per altra banda, l'Institut Nacional de Estadística recull 14 persones amb el primer cognom Dalemus, totes a la província de Girona, i 8 més que porten Dalemus com a segon cognom, 7 d'elles també a Girona. Aquestes dades coincideixen amb les de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). Una simple cerca a internet documenta algunes persones amb el llinatge Dalemus a Vidreres, municipi veí de Maçanet de la Selva.
- 31 Cognom típicament gironí. Per a Moll (1982: 282) es tracta d'un cognom originat per un sobrenom i equival a *esqui* 'esquerp, poc sociable'.
- 32 Cognom d'origen germànic que ve del nom personal Gotahard 'fort en Déu' (Moll 1982: 110).
- 33 Té les variants *Mutgé* i *Mutjé*. Segons Moll (1982: 116), és un cognom d'origen germànic que ve de MOATKER, derivat de MUT 'ànim, coratge'. Però també cal tenir en compte que pot tractar-se d'un cognom d'origen fitonímic: per a Elvis Mallorquí (2011: 47), una motgera és un bosc de mòdegues, i Coromines (DECat v: 716, s. v. mòdega) registra motgera 'planta del gènere *Cistus*, i més concretament de l'espècie *Cistus monspeliensis*' al Rosselló. Per tant, podem estar davant una masculinització de motgera.
- 34 Tot i que no l'hem trobat com a cognom en els tractats que hem manejat, la documentació antiga registra Pradell Aitio (1155), Pradell Damill (1165), Prat d'Amill (1176), Pradell d'Amillio i Bernat de Pratedemill (1182-1183) (TH 1988: 154).
- 35 Sembla que antigament el mas era conegut com can Rafel Guirret (TH 1988: 273). Però no hem trobat cap rastre d'aquest cognom. Pot tractar-se d'una variant del llinatge Guiret, d'origen germànic, que potser ve de WIDRED (Moll 1982: 112).
- 36 Habitualment el trobem escrit Ravich. En cercles cultes hi ha la tendència a escriure Revic, com a l'Institut Cartogràfic de Catalunya, però pot ser una ultracorrecció. No hem trobat cap rastre de cap cognom Ravich, Revic, o Revic en els Països Catalans. En canvi, hi ha el nom i el cognom Ravich, escampat per diversos llocs d'Europa i Amèrica, que sembla d'origen jueu.
- 37 El 1272 n'era propietari Pere s'Oliva, amb article salat, i en els primers segles el cognom apareix amb la forma Oliva. És a partir de 1585 que el cognom ja adopta la forma Soliva, amb l'article salat aglutinat.
- 38 Ja el segle XVIII, diversos propietaris de Maçanet portaven aquest cognom: Miquel Soms (1761), Francesc Soms (1775), Jaume Soms (1781) (TH 1988: 167, 231). El llinatge és relativament abundant a Barcelona i a Girona, segons l'Idescat, tot i que no apareix en els estudis consultats. Només el DCVB (x: 1015, s. v. Soms) diu que és un llinatge existent a Batet, Olot, Palafrugell, Maçanes, Santa Cristina d'Aro, Sant Feliu de Guixols, Blanes, Riudarenes, Vidreres, Barcelona, Calella, Igualada, Mataró, etc. Sembla que es tracta del plural de som 'la part més alta d'un accident geogràfic' (del llatí SŪMMUS 'el més alt'), ja que Coromines documenta un antic mas de l'alta Garrotxa, anomenat els Soms, en un pla d'altíssimes cingleres (OnCat vii: 157, s. v. Som).
- 39 Mainegre (habitualment escrit Maynegre) és un cognom que existeix a Girona, Amer, Brunyola, Palol de Reverdit, l'Escala, Vilassar, etc. És una variant de Masnegre (com Mainou de Masnou) (DCVB vii: 130, s. v. Mainegre).

(VI), can *Valmanya* (MA), can *Vendrell* (CO), corral d'en *Vendrell* (PM), can *Vendrellet* (MR), can *Ventura* (MR), can *Vidal* (PU), can *Vieta* (MF), can *Vieta* (PM), can *Vila-seca* (CO), can *Vila* (ES), can *Vilar* (PM), can *Vilaret* (MF), can *Vilà del Pibitller* (PI), can *Villar* (SO).

Motius familiars relacionats amb el món vegetal i animal

En aquest apartat hem inclòs tant els malnoms que són resultat d'una metàfora com els que tenen algun tipus de relació amb el món animal i vegetal, incloses les activitats agrícoles i ramaderes.

- a) Motius relacionats amb el món vegetal (23): ca *l'Ametller* (MR), can *Bosc* (MR), can *Bruguera* (MR), can *Carbó* (MR), can *Cigró* o *Ciuró* (CO), font d'en *Falgueres* (MA), can *Figueres* (SO), can *Figueres* (VI), can *Garriga* (MA), can *Metlla* (MR), can *Moixí* (MR), can *Moixí* (SO), cal o can *Motger* (MR), can *Perera* (MR), el *Pibitller* (PI), can *Reurell*⁴⁰ (MA), can *Reuret* (PI), can *Romeguera* (MA), can *Rostollet* (MA), can *Roure* (SO), can *Sureda* (ES), can *Tió* (CO), can *Vellana* (ES).
- b) Motius relacionats amb el món animal (12): can *Begot* (PU), can *Cuca* del *Bosc* (SO), can *Cuca Gardí*⁴¹ (ES), can *Gaig* (MR), can *Gaig* (SO), can *Gavina* (PI), can *Gavina* de *Dalt* (PI), can *Granota* (MR), can *Llanes* (MR), can *Llebre* (PI), can *Mulo* (PU), can *Rossinyol* (PM).

Altres motius familiars

Queden alguns motius (7) que no encaixen en els grups anteriors. Alguns d'ells fan referència a la situació jurídica: can *Censo* (SO), can *Colomina* (CO), can *Dot* (ES). Altres són casos més excepcionals: can *Fita* (PI), can *Masega*⁴² (PI), can *Païssa* (MR); el *Pibitller* (PI).

Conclusió

Tot i que el corpus de motius familiars no és, ni de bon tros, exhaustiu, considerem que és suficient per a establir la tipologia dominant al municipi de Maçanet de la Selva pel que fa als malnoms o motius. Amb tota seguretat, un corpus més ampli donaria uns resultats força acostats als d'aquest breu treball.

L'ampli predomini dels motius antroponímics i dels de caràcter descriptiu ja parla ben a les clares de com ha estat d'important el factor humà, amb un poblament del territori molt intens des de temps antics.

40 *Reurell* i *Reuret* són diminutius de *Roure*, amb assimilació de la vocal de la primera síl·laba, àtona, a la tònica de la segona síl·laba. Són freqüents les grafies amb *a*: *Raurell* i *Rauret*.

41 *Gardí* és el nom que es dona a Maçanet de la Selva a un peix d'aigua dolça que s'anava a pescar al rec d'en *Cuca* (TH 1988: 222). Només en el DECat (IV: 364, s. v. *gardí*) Coromines esmenta una cosa semblant: «+*Gardí* el sento a Banyoles (1958) com a nom d'un peix de l'estany [...]».

42 Només se'ns ocorre que pot tractar-se d'un regressiu postverbal de *masegar* 'sotmetre (una cosa) a pressions o batzegades que tendeixen a arrugar-la o emmatxucar-la' (DECat v: 517, s. v. *masegar*).

Per altra banda, cobra molta importància el grup format per malnoms que contenen referències a topònims o gentilicis, en el primer cas bé sigui amb relació a altres localitats properes o a llocs del mateix municipi, però de vegades també a llocs més llunyans. Aquests motius poden donar una idea de com ha anat evolucionant el poblament de Maçanet de la Selva, sobretot des d'altres indrets de Catalunya, però també amb aportacions més llunyanes, i no sense alguns casos excepcionals que són mostra de continuïtat de la població al llarg dels segles.

Bibliografia

- ALMERICH, LL. (1968). *Els cognoms catalans. Origen i definició*. Barcelona: Millà (Biblioteca Popular Catalana Vell i Nou; 9).
- BADIA I MARGARIT, A. (coord.) (2004). *Diccionari d'antroponímia catalana. Volum de mostra* [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans] (Biblioteca de Dialectologia i Sociolingüística; IX).
- CARRETÉ, A. (2010). *Noms de lloc, de casa i de persona de Balsareny* [Barcelona: Societat d'Onomàstica: Institut Cartogràfic de Catalunya: Generalitat de Catalunya. Departament de Política Territorial i Obres Públiques] (Monografies; 37).
- DCVB = ALCOVER, A. M. – F. de B. MOLL (1926-1968). *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Palma de Mallorca. 10 v.
- DECat = COROMINES, J. (1980-1991). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial. 9 v.
- DIEC2 = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007). *Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Edicions 62.
- MALLORQUÍ, E. (2011). «Masos medievals i cognoms endèmics a les terres de Girona». *Quaderns de la Selva* [Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans], núm. 23, p. 11-55.
- MIRALLES, J. (2013). «La normativització toponímica a les Illes Balears». A: GORDÓN PERAL, M. D. (coord.) (2013). *Lengua, espacio y Sociedad. Investigaciones sobre normalización toponímica en España. Patronymica Romanica* [De Gruyter: Berlin: Boston], 25, p. 147-160.
- MOLL, F. de B. (1982). *Els llinatges catalans (Catalunya, País Valencià, Illes Balears)*. Mallorca: Moll (Els Treballs i els Dies; 23).
- MOREU-REY, E. (1981). *Renoms, motius, malnoms i noms de casa*. Barcelona: Millà (Llengua Viva; 4), 256 p.
- OnCat = COROMINES, J. (1989-1997). *Onomasticon Cataloniae*. Barcelona: Curial. Del primer volum, n'apareix com a coautor J. MASCARÓ PASSARIUS. 8 v.
- RIBES I MARÍ, E. (2004). *Llengua i terra unides*. Palma: Can Sifre.
- (2014). «Criteris per a la fixació gràfica dels topònims de les Pitiüses». *Eivissa* [Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs], núm. 55, p. 40-52.
- TH = TALLER D'HISTÒRIA (1988). *El nostre poble de pagès*. Taller d'Història de Maçanet de la Selva: Barcelona, 386 p.